

ВІД АВТОРА

Крім звичайного практичного завдання (слухове засвоєння основного кола класичних акордових структур і гармонічних функцій), пропонований посібник має на меті долучити учнів до українського музичного мистецтва, народного і професійного, збагативши їхній слуховий досвід в галузі національного художнього стилю.

Історично-стильовий обсяг професійного матеріалу тут досить широкий — від початку XVIII до кінця XX століття. Що ж до фольклорних зразків, то їхній вік сягає у давнину аж до первісних, найпростіших за ладовою структурою обрядових наспівів.

Увесь матеріал видання складається з трьох частин: перша — одноголосся, друга і третя — багатоголосся. Доцільність такої структури безперечна. Адже для початківця мелодичне, інтонаційне сприйняття акорду є цілком природним, воно має підготувати учня до одномоментної, власне гармонічної форми акорду, до його осмислення як цілісності.

Внутрішня будова кожного розділу двоступінчаста. Спочатку акорд подається як суто інтервальна структура, поза тональністю, а потім — як елемент ладо-тональної системи, як представник гармонічної функції. У другій та третій частинах матеріал розміщено в порядку ускладнення акордових структур. Наприкінці подано матеріал до теми «Модуляція»; тут підрозділи присвячені типам тональних послідувань: відхилення, зіставлення, модуляція.

Усі зазначені частини посібника базуються на класичній гармонічній системі з терцевою акордиком. Остання частина містить зразки музики XX століття з нетерцевою акордиком, котру пропонуємо аналізувати переважно з боку вертикальної структури, оскільки її ладо-функційний аспект надто складний для початкового етапу знайомства з гармонією.

Посібник розраховано на різні форми класної роботи, причому підхід до цього питання може бути досить гнучким. Так, вокальні приклади з текстом призначаються насамперед для співу: сольного, ансамблевого, хорового; багатоголосні приклади можуть, крім того, виконуватись індивідуально із супроводом фортепіано. Фрагменти інструментальної музики більш придатні для слухового аналізу. Народні пісні, подані без тексту, слід або сольфеджувати (співати, називаючи ноти), або також аналізувати на слух. Будь-які приклади можна також рекомендувати для читання й аналізу «внутрішнім слухом» (зоровий аналіз без реального звукового відтворення).

Про роль гармонії в колі музично-виражальних засобів влучно та образно сказав видатний німецький композитор Роберт Шуман: «У музиці так само, як і в шахах: королева (мелодія) владарює, але не урядує, керівна ж роль належить королю (гармонії)». Він мав на увазі першорядну формотворчу роль гармонії, і це слід роз'яснити учням, розпочинаючи із засвоєння акордів. У процесі ж розгляду окремих акордових структур необхідно звернути увагу на фонізм (забарвлення) кожного акорда. Відчуття гармонічного колориту можна посилити, використовуючи на уроках сольфеджію різні інструментальні тембри (запропонувати учням виконати окремі приклади на скрипці, баяні, кларнеті тощо з наступним слуховим аналізом гармонії).